

การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ

Family Violence Management in Integrative Buddhist Perspective

พูนสุข มาศรีงสรณ์

Poonsuk Masrungson

สาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Studies Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: poonsuk2550@gmail.com.

Doi: 10.14456/jmcpupeace.2016.14

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการกับความรุนแรงในครอบครัวในมิติของการป้องกัน การแก้ไข และการเยียวยา โดยนำเสนอแนวทางเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวในสังคมหมู่บ้านโลกเดียวกันในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ที่ควรยกระดับจิตใจให้มีความเจริญเช่นเดียวกับความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีสารสนเทศ จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบตามสถานภาพในครอบครัว การบ่มเพาะความรัก ความเมตตาปรารถนาดี อ่อนโยน และเอื้อประโยชน์ต่อกัน รวมถึงการสื่อสารกันด้วยใจที่เปิดกว้าง การศึกษาพื้นฐานทางธรรมชาติของกันและกันโดยเฉพาะในทางเพศเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจกันให้เกิดแก่สมาชิกครอบครัวในแต่ละครอบครัว และแผ่ขยายออกสู่ชุมชนและสังคม ก็จะสามารถพัฒนาให้คนในครอบครัวของหมู่บ้านโลกมีความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยความสงบ สันติสุข ปราศจากการใช้กำลังรุนแรงให้เกิดความบอบช้ำทั้งทางร่างกาย และจิตใจของกันและกัน อันเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมแก้ไข “วิกฤติสังคมโลก” ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ความรุนแรงในครอบครัว, การจัดการ, พุทธบูรณาการ

Abstract

This article suggests that the management of family violence in terms of prevention, resolution and therapy through Buddhist integration is a desirable goal for families in today's era of globalization. The study finds that families in the same global village can live together in peace, and with understanding, sympathy and the absence of physical and mental violence through: acceptance of personal responsibility according to individual family status; the cultivation of loving kindness, compassion, and tenderness; and mutual assistance based on good communication and the understanding of sexual needs and expectations. These techniques can contribute at least a partial resolution to one of today's urgent social problems.

Keywords: Family Violence, Management, Buddhist Perspective

บทนำ

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Family Violence) เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกสังคมทุกประเทศทั่วโลกโดยผู้ถูกระทำส่วนใหญ่มักจะเป็นเด็กและสตรี ซึ่งนับวันจะยิ่งเพิ่มจำนวนและทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศปัจจุบันนี้ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ซับซ้อน มีหลากหลายมิติ ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัยตั้งแต่ปัจจัยระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับสังคม โดยมีสาเหตุมาจากบุคลิกภาพอันเป็นผลจากพันธุกรรม การอบรมเลี้ยงดู ความเจ็บป่วยทางจิตครอบครัวแตกแยก ปัญหาทางเศรษฐกิจ การใช้สารเสพติด การดื่มสุรา การเล่นเกมพนัน การแบ่งชนชั้น เชื้อชาติและวัฒนธรรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ความรุนแรงยังมีอยู่ในสังคมซึ่งผลกระทบจากการกระทำรุนแรงมักก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ ตลอดจนส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพ ในสังคมไทยปัญหานี้มีมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากทัศนคติของคนในสังคมเห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาส่วนตัว เป็นเรื่องภายในครอบครัว ที่คนภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ (on line : 11พ.ย. 2558) เป็นสาเหตุเชื่อมโยงไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวได้ทั้งที่ปรากฏเป็นข่าว และที่ปิดเงียบ จากระดับของความรุนแรงขั้นต่ำ ไปถึงระดับปานกลาง และ ระดับสูงสุด อันส่งผลกระทบต่อโดยตรงและโดยอ้อมต่อคนในครอบครัวและสังคมโดยรวม ในสังคมไทยปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากทัศนคติของคนในสังคมยังคงเห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาส่วนตัว เป็นเรื่องภายในครอบครัวที่คนภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ

โดยสถิติล่าสุดเกี่ยวกับจำนวนคดีความรุนแรงในครอบครัว ผู้กระทำ ผู้ถูกระทำ จำแนกประเภทตามความรุนแรงแบบรายปี 2558 ในสังคมไทย (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 23 ต.ค. 2558) พบว่า ประเภทความรุนแรง : ทางกายมี 63 คดี ทางจิตใจมี 24 คดี ทางสังคม 11 คดี ทางเพศ 7 คดี รวม 105 คดี คิดเป็นทางร่างกายร้อยละ 60 ทางจิตใจร้อยละ 22.86 ทางสังคมร้อยละ 10.48 และทางเพศร้อยละ 6.67 โดยด้านจำนวนผู้กระทำความรุนแรงที่เป็นชายในแต่ละประเภทของความรุนแรง จากสถิติเหล่านี้จะเห็นว่าเพศชายเป็นผู้ที่กระทำความรุนแรงมากที่สุด และเพศหญิงเป็นผู้ถูกระทำความรุนแรงมากที่สุด สถิตินี้มิได้จำแนกสาเหตุของความรุนแรงโดยเฉพาะที่มีเพศชายเป็นเพศที่ก่อความรุนแรงมากที่สุดออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด ซึ่งถ้าจะลองเดาสุ่มหาสาเหตุแห่งความรุนแรงที่เกิดก็มีแนวโน้มว่าจะเกิดจากการดื่มน้ำเมาบ้าง จากการใช้อำนาจแบบผิดๆ บ้าง หรือจากความเครียดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

แนวคิด แนวทาง และการดำเนินการในการจัดการความรุนแรงในครอบครัว

ท่ามกลางความรุนแรงในครอบครัวทั่วโลก ทั้งโลกตะวันตกและตะวันออกในอดีตที่ผ่านมาต่างก็มีการศึกษาวิเคราะห์หาสาเหตุ คิดค้นแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ขึ้นมาเพื่อนำไปจัดการกับความรุนแรงในครอบครัวในสังคมโลก แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีประโยชน์ในการนำมาบูรณาการในเชิงพุทธให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะต่อสถาบันครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ในโลกตะวันตก สภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เรื่องใหม่ (เควิน บราวน์, มาร์ติน เฮอร์เบิร์ต, 1997 : 1-2) คนส่วนใหญ่จะคิดกันว่าไม่ค่อยปรากฏยกเว้นในครอบครัวที่มีปัญหาเท่านั้น ขณะที่ความก้าวร้าวระหว่างสมาชิกในครอบครัวถูกพิจารณาว่าเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบสมบูรณของชีวิตครอบครัว ดังนั้นความรุนแรงในครอบครัวจึงมิใช่ปัญหาใหม่ ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาของตะวันตก ความรุนแรงเป็นวิธีการที่ถูกยอมรับสำหรับผู้ใหญ่ในการพยายามใช้อำนาจในการควบคุมพฤติกรรมของหมู่ญาติพี่น้องและผู้พึ่งพากฎหมายและนโยบายสังคมต่างๆ ที่ออกมาไม่มีการประณามพฤติกรรมรุนแรงแต่กลับพยายามแยกแยะความรุนแรงในระดับธรรมดา กับความรุนแรงที่เป็นโทษซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับ สิ่งนี้ทำให้เกิดความพยายามอย่างมากที่สุดในการเผชิญกับปัญหาที่แผ่กระจายออกไป การแผ่ขยายธรรมชาติแห่งรูปแบบของความก้าวร้าวในครอบครัวที่เกินขอบเขตถูกจำแนก และยอมรับกันในช่วงปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) เป็นต้นมา ทำให้เกิดการระแวงระวังเพิ่มขึ้นในสาธารณชน นักคิดตะวันตกมีพัฒนาการของการจำแนกคำ 3 คำ ที่ถูกใช้บ่อยซึ่งบางครั้งก็ถูก เปลี่ยนไปใช้แทนกันในความสัมพันธ์ของการกระทำต่างๆ ของธรรมชาติแห่งความรุนแรง ได้แก่ 1) ความก้าวร้าว (Aggression) 2) ความรุนแรง (Violence) 3) ความรุนแรงทางอาชญากรรม (Criminal Violence) โดยให้คำจำกัดความว่า : ความก้าวร้าว (Aggression) หมายถึง พฤติกรรมหนึ่งซึ่งมีความตั้งใจที่จะทำร้าย หรือมุ่งประโยชน์จากผู้อื่นโดยไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการจู่โจมทางร่างกาย ความรุนแรง (Violence) หมายถึง พฤติกรรมที่ได้รับการกระตุ้นโดยความโกรธหรือเจตนา ความตั้งใจซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้พลังทางกายภาพต่ออีกบุคคลหนึ่ง และความรุนแรงทางอาชญากรรม (Criminal Violence) หมายถึงพฤติกรรมที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ไฮส์ (Heise), เอลส์เบิร์ก (Ellsberg) และกอตเตนมูเลอร์ (Gotten Moeller) ชี้ชัดว่าสถานการณ์ความรุนแรงโดยเฉพาะในชีวิตคู่เป็นเรื่องสากลที่สามารถเกิดขึ้นได้กับผู้หญิงในทุกภูมิภาค ทุกสังคมทั้งตะวันตก ตะวันออก และในสังคมแบบ

ดั้งเดิม หรือสังคม สมัยใหม่ (กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ, 2546 : 6) สำหรับประเทศไทย ในอดีตคนในสังคมก็มีอุดมคติไม่ค่อยต่างจากสังคมตะวันตกสมัยก่อนว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่ปลอดภัย สงบสุข แต่ในรอบทศวรรษที่ผ่านมาพบว่าสังคมไทยมีแนวโน้มของความรุนแรง การบาดเจ็บ และเสียชีวิตจากการทำร้ายกันเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกับสังคมตะวันตก ความรุนแรงในครอบครัวมักก่อโดยผู้ชายในฐานะสามีที่ทำมาหากินเลี้ยงดูครอบครัว จึงคิดว่าตนมีสิทธิในการใช้อำนาจข่มขู่สมาชิกในครอบครัวได้ บางครั้งเมื่อเกิดความตึงเครียดจากสภาพเศรษฐกิจ หรือหากเครียดและมีนิสัยชอบดื่มน้ำเมา ก็อาจก่อความรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัวได้โดยเจตนา เช่น หนึ่งในข่าวความรุนแรงในครอบครัวเมื่อวันที่ 6 ส.ค. 2558 ได้แก่ สามีรายหนึ่งหึงหวงภรรยาที่จะไปเยี่ยมลูกที่อยู่กับสามีเก่า ยิ่งภรรยาดับคางเหล็ก (online : 27 พ.ย. 2558) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคออนไลน์ ปัจจุบันเกิดความรุนแรงขึ้นมากในครอบครัว เช่น สามีกลับจากทำงานเหนื่อยๆ เห็นภรรยามัวสวนนาทางไลน์กับเพื่อนฝูง ก็ตรงเข้าใช้กำลังจัดการกับภรรยา หรือสามีหึงหวงที่ภรรยาไปมีสัมพันธ์กับชายที่รู้จักกันในโลกออนไลน์ ทางไลน์ หรือ เฟสบุ๊ก (Line or Face Book) ก็อาจมีปากเสียง ทะเลาะเบาะแว้ง ตบตีหรือฆ่ากันตายได้ ข่าวในทำนองนี้มักมีการแบ่งปันส่งต่อกันในโลกออนไลน์เป็นประจำ เป็นต้น และสำหรับความรุนแรงที่เด็กๆ ถูกกระทำในครอบครัวไม่ได้หมายความว่าสิ่งที่เราเห็นเป็นข่าว และได้อ่านในหน้าหนังสือพิมพ์ที่ได้พบและได้ยินมาตลอดในเรื่องของพ่อแม่ที่ใช้วิธีทุบตี คุมขังลูก เอาหูรื้อจี้ หรือใช้ความรุนแรงโดยวิธีอื่นๆ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงกระบวนการที่พ่อแม่เลี้ยงดูเด็ก โดยไม่เข้าใจจิตวิทยาเด็กด้วย

2. การป้องกันความรุนแรงในครอบครัว

ในภาพรวมทางตะวันตก แบ่งความรุนแรงในสถานการณ์ทางครอบครัวดังนี้

- 1) ความรุนแรงที่ก่อโดยผู้ใหญ่มี 2 ประเภท คือ การกระทำผิดต่อคู่สมรส (domestic violence or partner violence or spouse abuse) และการกระทำผิดต่อเด็ก (child abuse)
- 2) ความรุนแรงที่ก่อโดยเด็กมี 2 ประเภท คือ การกระทำผิดต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง (parent abuse) และการกระทำผิดต่อพี่น้องหรือญาติสายเลือดเดียวกัน (sibling abuse)
- 3) ความรุนแรงที่ก่อโดยผู้ใหญ่และเด็กมี 1 ประเภท คือ การกระทำผิดต่อผู้สูงอายุ (elderly abuse)

ความรุนแรงข้างต้นมีการแยกศึกษาวิจัยประเภทต่างๆ ของการกระทำผิดอย่างละเอียด และได้สะท้อนให้เห็นความจริงที่เป็นที่ยอมรับกันว่าความรุนแรงในสถานการณ์ทาง

ครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมในเวลาต่างๆ กัน และมีวงจรของการพัฒนาความรุนแรงอันแสดงถึงความต่อเนื่องของพฤติกรรมก้าวร้าวจากช่วงอายุคนรุ่นหนึ่งไปสู่ช่วงอายุคนรุ่นถัดไป

ระดับการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวตามแนวคิดของทางตะวันตกพอสรุปได้เป็น(เควิน บราวน์, มาร์ติน เฮอร์เบิร์ต, 1997 : 186)

1) การแนะนำแนวทางปฏิบัติต่างๆ เพื่อการป้องกันความรุนแรงเบื้องต้นในครอบครัว และ เพื่อการดำเนินชีวิตในครอบครัวและในสังคมโดยรวมไว้ (เควิน บราวน์, มาร์ติน เฮอร์เบิร์ต, 1997 : 111-145) มีอาทิ การกำจัดบรรทัดฐานที่ให้สิทธิอันถูกต้องตามกฎหมายหรือยกย่อง ขึ้นชมความรุนแรงในครอบครัว เช่น การใช้ความรุนแรงในรูปแบบของสื่อความบันเทิงเรียมย์ต่างๆ การลดการกระตุ้นความบีบคั้นและความกดดันที่สร้างขึ้นในสังคม เช่น ความยากจน และความไม่เสมอภาค การสนับสนุนให้มีการร่วมมือกันระหว่างครอบครัวเป็นเครือข่ายแห่งญาติพี่น้องและชุมชน และลดการปลุกตอกห่างจากสังคม การร่วมมือกันในการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยแห่งการกีดกันทางเพศในสังคมโดยการพัฒนาทางการศึกษา และจะต้องมีการทำลายวงจรของความรุนแรงในครอบครัวซึ่งมีการสอนทางเลือกด้านการใช้ความรุนแรงเป็นหนทางแห่งการควบคุมเด็กๆ

2) การควบคุมตรวจตราดูแล เป็นพื้นฐานในการป้องกันระดับสองซึ่งมุ่งที่จะลดการแพร่หลายของความรุนแรงในครอบครัวโดยการตัดทอนระยะเวลาความต่อเนื่องของความถี่แห่งการบีบบังคับและปฏิสัมพันธ์ครอบครัวในทางลบ และลดผลกระทบแห่งตัวแปรเสี่ยงด้วยการตรวจพบตั้งแต่เนิ่นๆ และด้วยการแทรกแซงอย่างมีประสิทธิภาพอย่างฉับพลัน

3) การป้องกันในระดับสามได้แก่ การจัดการ การรักษา และการควบคุมปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมก้าวร้าวที่แสดงออกโดยสมาชิกครอบครัว วิธีนี้ใช้กับในรายที่มีการกระทำหรือการปฏิบัติผิดๆ บ่อยครั้งจนเกิดเป็นความรุนแรงในระบบครอบครัว การป้องกันในระดับนี้มุ่งที่การลดความรู้สึกต่อคุณค่า และการถูกทำลายจิตใจ รวมถึงการลดความเสี่ยงจากความพิการ การบาดเจ็บ บ่อยครั้งทางกายภาพ และความตายของเหยื่อความรุนแรง

3. สาเหตุแห่งความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางแก้ไข

มีแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับสาเหตุแห่งความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางแก้ไขในมุมมองทางสาขาต่างๆ อาทิ จิตวิทยา สังคมวิทยา แยกย่อยเป็นสังคมจิตวิทยา และสังคมวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ควรแก่การนำไปประกอบการบูรณาการเชิงพุทธ ดังต่อไปนี้

3.1 ความรุนแรงเป็นผลพวงจากความก้าวร้าว

ในทางจิตวิทยาระบุไว้ถึงสภาพที่ทำให้เกิดความก้าวร้าว ดังนี้

- 1) การเสริมแรง (reinforcement) เกิดขึ้นเมื่อมีการส่งเสริมให้ก้าวร้าวโดยการยกย่องหรือให้กำลังใจเวลามีความก้าวร้าว หรือการกระทำก้าวร้าวทำให้เกิดผลดี
- 2) การเลียนแบบ (modeling) การเห็นตัวอย่างที่ก้าวร้าว โดยเฉพาะจากคนที่ตนเองชื่นชอบ
- 3) ปทัสถาน หรือรูปแบบแห่งการเสนอสนอง (norm of reciprocity) เช่น ความเชื่อในสังคมที่ว่าความแค้นต้องมีการชำระแบบตาต่อตา ฟันต่อฟันซึ่งส่งเสริมให้คนในสังคมเกิดความก้าวร้าว
- 4) ความเครียด (stress) อาทิ ความยากจน การตกงาน การถูกสังคมรังเกียจ อากาศร้อน พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน เสี่ยงรบกวนโสตประสาท ความจู้จี้ขี้บ่นของบุคคลในครอบครัว ฯลฯ
- 5) สัญญาณความก้าวร้าว (aggressive cues) เช่น การดูความก้าวร้าวจากสื่อต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ การคลุกคลีกับอาวุธต่างๆ สามารถเป็นปัจจัยส่งเสริมความก้าวร้าวได้ (จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ, 2547 : 350-351)

3.2 แนวทางลด-แก้ไขความขัดแย้งและก้าวร้าวอันเป็นเหตุแห่งความรุนแรง

1) ในทางจิตวิทยา : ความคับข้องใจเป็นความคับแค้นใจที่ไม่สามารถปฏิบัติอะไรลงไปได้ เมื่อหนทางที่จะไปสู่เป้าหมายถูกขัดขวาง ทำให้คนๆ นั้นเกิดความวิตกกังวล รู้สึกกดดัน และตึงเครียด ถ้าความคับข้องใจสะสมเป็นเวลานานๆ ก็อาจก่อให้เกิดความเจ็บป่วยหรือเกิดความก้าวร้าวทางความคิดและการกระทำได้ วิธีการระบายความคับข้องใจเพื่อลดความก้าวร้าวในปัจจุบันบุคคลในทางจิตวิทยามี ดังนี้

(1) หากเป็นความคับข้องใจเพราะสาเหตุที่เกิดจากตัวเองเช่น พิกัดทางร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่ง ก็ให้ดูแลตนเองอย่างดีที่สุด ขณะเดียวกันก็พยายามหาความสามารถอื่นๆ ที่ตนเองมีอยู่ มาสร้างเป็นจุดแข็งให้กับตนเองเพื่อเอาชนะปมด้อยต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

(2) หากที่ปรึกษาหรือหาใครสักคนที่เป็นมิตรและไว้วางใจได้ โดยมีการปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ได้มีการพูดคุยและระบายให้ฟัง แม้ว่าการระบายนั้นจะไม่สามารถหาวิธีการแก้ไขได้ แต่การที่มีคนรับฟังปัญหาจะทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ลดความคับข้องใจลงไปได้บ้าง

(3) เอาชนะความคับข้องใจด้วยวิธีสร้างสรรค์ โดยสำรวจดูว่าความคับข้องใจนั้นเป็นสิ่งที่ตนเองสามารถแก้ไขได้หรือไม่ โดยพยายามหาวิธีแก้ไข เช่น หากทำงานผิดพลาด ก็พยายามหาสาเหตุของความผิดพลาดนั้น แล้วค่อยๆ แก้ไข

(4) ใช้วิธีเปลี่ยนสถานที่ เปลี่ยนบรรยากาศ เช่น มีเหตุการณ์ที่ทำให้รู้สึกคับข้องใจมาก ก็เลี้ยงตัวเองออกมาจากเหตุการณ์นั้น สถานที่นั้น

(5) ในทางจิตวิทยา การทำโทษเพื่อลดความก้าวร้าวในบุคคล ถือเป็นวิธีที่ไม่สร้างสรรค์ เพราะเป็นการสร้างตัวแบบที่ก้าวร้าวให้ดู ผู้ถูกทำโทษอาจไปแสดงความก้าวร้าวต่อผู้อื่น

2) ในทางสังคมวิทยา : มีแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่น่าสนใจในระดับกลุ่มบุคคลและสังคม ดังนี้

(1) ทฤษฎี “อะโนมี” ของ เมอร์ตัน (Merton’s Theory of Anomie) นักสังคมวิทยา ผู้มีชื่อเสียงมีว่า (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2551) ที่ได้ติดตามที่มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนต่างเพศ ที่มีการให้ค่าแก่เพศทั้งสองแตกต่างกัน และการบรรลุถึงบทบาททางเพศดังกล่าวถูกยับยั้งหรือประสบอุปสรรค ที่นั่นก็จะมีอัตราการเกิดความรุนแรงทางเพศสูง

(2) ทฤษฎีไร้ระเบียบหรือยุ่งเหยิง ของ เอ็ดเวิร์ด ลอร์เลนซ์ พ.ศ. 2503 (Edward Lorenz’s Chaos Theory, 1960) อธิบายถึงลักษณะพฤติกรรมของระบบพลวัตซึ่งหมายถึงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตามเวลาที่เปลี่ยนไป โดยลักษณะการเปลี่ยนแปลงของระบบไร้ระเบียบหรือยุ่งเหยิงจะมีลักษณะที่ปั่นป่วนจนดูคล้ายว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นแบบสุ่มหรือไร้ระเบียบ (random/stochastic) แต่จริงๆ แล้ว ระบบไร้ระเบียบหรือยุ่งเหยิงนี้เป็นระบบแบบไม่สุ่ม หรือ ระบบที่มีระเบียบ (deterministic)

(3) แนวคิด “ตะแกรงแห่งความสัมพันธ์” (The Relationship Grid) ของ เวย์น อี. เบเกอร์ (Wayne E. Baker) ในหนังสือ Net Working Smart : How to Build Relationship for Personal & Organizational Success เป็นแนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพที่สามารถนำไปวิเคราะห์ปัญหาความสัมพันธ์ได้ในระดับต่างๆ มีเนื้อหาโดยย่อ ดังนี้

ชนิดที่ 1 ธุรกิจครั้งคราว มุมซ้ายบนของตะแกรงเป็นเรื่องของการที่ต่างฝ่ายต่างมองเชิงธุรกิจ เสมือนมีการซื้อขายสินค้ากันเป็นครั้งคราว ฝ่ายหนึ่งได้เงิน อีกฝ่ายได้ของตามข้อตกลงก็ลงตัวในด้านผลประโยชน์

ชนิดที่ 2 เอาแต่ประโยชน์ มุมขวาบนของตะแกรงเป็นเรื่องที่ผู้อื่นมุ่งเอาแต่ประโยชน์ ในขณะที่บุคคลหนึ่งต้องการความผูกพันระยะยาว

ชนิดที่ 3 เลิกคบ มุมซ้ายล่างของตะแกรง บุคคลหนึ่งจะมองเชิงธุรกิจแต่ผู้อื่นจะมองเรื่องความสัมพันธ์ จะเป็นมุมมองที่มองกลับกันกับชนิดที่ 2

ชนิดที่ 4 ร่วมงานกัน มุมขวาล่างของตะแกรง ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์เช่นกัน มีความสัมพันธ์ระยะยาว มีความผูกพัน ร่วมมือ ร่วมงานกัน มองที่ผลประโยชน์ร่วม จึงเป็นความสัมพันธ์ที่สอดคล้องลงตัว (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547 : 90-93)

ความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันของคนในครอบครัว หรือในคู่สมรส อยู่ที่ความคาดหวังว่ามีตรงกันหรือไม่ หากคู่สมรส และคนในครอบครัวมีความสัมพันธ์ในแบบที่ 4 นี้ ก็จะช่วยลดความขัดแย้งอันอาจนำสู่ความก้าวร้าวรุนแรงได้

(4) ทฤษฎีตัวยู ของ ออตโต้ ซี. ชาร์เมอร์ (Otto C. Scharmer's U-Theory) : ออตโต้ เป็นชาวเยอรมันที่ไปทำงานร่วมกับ ปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) ประมาจารย์ (kuru) ด้าน LO & KM มักถูกนำมากล่าวถึงกันมากในเรื่องของการสื่อสารอันจะนำสู่ความมีศักยภาพ เสรีภาพ และ ความสุขซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารในครอบครัวเพื่อลดความขัดแย้งอันจะนำสู่ความก้าวร้าวรุนแรงได้เป็นอย่างดี เนื้อหาของทฤษฎีตัวยูมีว่า เมื่อมีการรับรู้สารสนเทศอะไรก็ตามโดยทั่วไปจะ ผ่านกระบวนการตัดสินใจบนพื้นฐานของผู้รับรู้ซึ่งประกอบไปด้วยอารมณ์ และประสบการณ์ที่ผู้รับรู้มี รวมถึงการตีความด้วยตัวผู้รับรู้ตามผู้พูดที่ให้สารสนเทศนั้นมา เช่น คำพูดที่มาจากเพื่อนๆ พี่น้อง พ่อแม่ ก็ให้เสนอให้มีการฟังให้ลึกถึงตัวสารสนเทศด้วยปัญญาไม่ด่วนตัดสินใจ แต่ให้แขวนรายละเอียดของสารสนเทศที่ได้รับฟังมานั้นไว้ก่อน และนำมาพิจารณาพิจารณาอย่างสงบและมีสติ เมื่อผู้รับรู้เกิดปัญหาแล้วจึงจะสามารถเชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ด้วยกระบวนการทางปัญญา (online : 12 พ.ค. 2551)

(5) วิธีการแบบอหิงสาหรือสันติวิธี หรือยุทธวิธีไร้ความรุนแรง คือ วิธีหรือยุทธวิธีที่หลีกเลี่ยงความรุนแรงในการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด หรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้คู่กรณีปฏิบัติตามความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยเป็นการกระทำที่ไม่ใช้การออกแรงบีบบังคับหรือใช้กำลังรุนแรง และมักเป็นรูปแบบที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ วิธีการนี้เหมาะสมที่สุดกับคู่กรณีที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันในการดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุข เช่น คนในครอบครัว ชุมชน ประเทศ และสังคมเดียวกัน ตัวอย่างของผู้ที่ใช้วิธีการในแบบอหิงสาที่ทั่วโลกรู้จักกันดีก็คือ ท่าน มหาตมคานธี ผู้นำชาวอินเดียต่อสู้เพื่อปลดปล่อยอินเดียจากการยึดครองของอังกฤษ (online : 20 พ.ค. 2553)

(6) ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและหลักการในการแก้ปัญหาไว้ว่า ความรุนแรงเป็นปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของมนุษย์ในปัจจุบันมีหลาย

ประเภท ในระดับตั้งแต่จุลภาคไปถึงมหภาค เช่น ความรุนแรงในตัวเอง ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงในชุมชนและในสังคม รวมถึงความรุนแรงระหว่างประเทศและในโลก ความรุนแรงดังกล่าวเป็นมูลฐานจากความขัดแย้ง อะไรก็ตามที่มีการเคลื่อนไหวย่อมมีความเสียหาย ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งซึ่งสามารถจะนำไปสู่ความสร้างสรรค์ได้อย่างเข้าใจและมีการจัดการที่ดี แต่ถ้าความขัดแย้งมีมากเกินไปจนความเข้าใจและขาดการจัดการที่ดี ก็สามารถปะทุไปสู่ความรุนแรงยังผลเป็นความเสียหายตามมา (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547 : III-IV)

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยอันเป็นตัวประกอบของปัญหาความก้าวร้าวจนอาจนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวได้ที่กล่าวไปข้างต้นนี้มีประโยชน์ในการนำมาประมวลการจัดการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธได้อย่างกลมกลืน

4. ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบกับปัญหาอาชญากรรมประเภทหนึ่งซึ่งได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น อันเป็นดัชนีที่บ่งบอกถึงความเสื่อมโทรมของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี คือ ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 7-18 ปี ที่มีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในการกระทำผิดซึ่งไม่ต่างจากพฤติกรรมผู้ใหญ่ ประเด็นที่น่าสนใจจึงอยู่ที่ว่าความรุนแรงในครอบครัวมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนหรือไม่อย่างไร เป็นเรื่องที่ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้ ในด้านต่างๆ ดังนี้ (สุนนทิพย์ ใจเหล็ก, 2546; online : 5 ธ.ค. 2550)

1) ปัญหาทางด้านอารมณ์: เด็กและเยาวชนที่มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเพราะมีปัญหาทางด้านอารมณ์ โดยเฉพาะการเก็บกด มีการรับสภาพความรุนแรงเข้าไปในจิตใจ เกิดความสับสนทางด้านอารมณ์ ไม่เห็นคุณค่าในตนเอง ขาดความมั่นใจ หดหู่ ซึมเศร้า และมีแนวโน้มฆ่าตัวตายได้ง่าย

2) ปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคม: เด็กและเยาวชนที่มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวจะมีปัญหาด้านการปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยาก จะชอบเก็บตัวเงียบคนเดียวเพราะหวาดกลัวความรุนแรงที่เคยประสบจากครอบครัว ทำให้ไม่ไว้วางใจคนในสังคม

3) ทักษะคติเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง: เด็กและเยาวชนที่ครอบครัวมีการใช้ความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลต่อการรับรู้และทัศนคติต่อการใช้ความรุนแรงว่าเป็นพฤติกรรมปกติธรรมดาในสังคม และบางครั้งยังเห็นว่าการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือที่ดีในการแก้ปัญหา

4) พฤติกรรมการแสดงออกภายนอก : พฤติกรรมการแสดงออกภายนอกของเด็กและเยาวชนที่ครอบครัวมีการใช้ความรุนแรง อาจจำแนกเป็น 3 ระยะ คือ 1) เด็กในวัยก่อนเข้าเรียน จะมีความสับสนและไม่เข้าใจในพฤติกรรมของการใช้ความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะต่อเด็ก เด็กมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเกิดจากความผิดของตนเองอันนำไปสู่พฤติกรรมในการแสดงออกที่มีปัญหา 2) เด็กที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่น จะมีพฤติกรรมการแสดงออกที่มีความรุนแรงทางด้านอารมณ์มากขึ้น เช่น ก้าวร้าว กังวล มีการแสดงออกที่มีปัญหา ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กชายจะเริ่มมีพฤติกรรมก้าวร้าว และใช้ความรุนแรงชัดเจนขึ้นมากกว่าเด็กหญิง และ 3) เด็กวัยรุ่น จะมีปัญหาด้านการเรียน มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ชอบใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา

5) ทักษะคิดต่อการใช้ชีวิตครอบครัวในอนาคต: เด็กและเยาวชนที่มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีโอกาสสูงที่จะใช้ความรุนแรงในครอบครัวของตนเองในอนาคต

6) ปัญหาซ่อนเร้นในระยะยาว: เด็กและเยาวชนที่มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว จะมีความหดหู่ เศร้าหมอง ซึ่งอาจนำไปสู่โรคซึมเศร้า อันเป็นพฤติกรรมซ่อนเร้นที่อาจนำไปสู่ปัญหาต่างๆ เช่น โรคจิต ประสาท และการฆ่าตัวตาย เป็นต้น

5. การจัดการกับความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน

จากผลพวงของความรุนแรงในครอบครัวซึ่งจัดเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมดำเนินการในโครงการ และกระบวนการต่างๆ โดยเครือข่ายองค์กรหน่วยงาน และมูลนิธิ ใน ภาคต่างๆ ของสังคมไทยในปัจจุบัน ดังนี้

1) **ภาครัฐ** : หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ที่มีใช้ส่วนราชการคอยประสานกับภาคเอกชน คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่จุดประกาย กระตุ้น สนับสนุน ประสานความร่วมมือเพื่อให้คนไทยเริ่มกิจกรรมและโครงการต่างๆ ที่จะสร้างเสริมสุขภาพแก่ประชาชนและคนในครอบครัวโดยไม่จำกัดกรอบวิธีการและยินดีเปิดรับแนวทาง ปฏิบัติการใหม่ๆ ที่เป็นความคิดสร้างสรรค์สามารถนำไปสู่การขยายค่านิยมและการสร้างพฤติกรรม สร้างเสริมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพและกว้างขวาง (รู้จักสสส., online : 31 ธ.ค. 2558) นอกจากนี้กระทรวงยุติธรรมยังมีสำนักพัฒนาการกีฬาและสันติภาพเพื่อกระตุ้นทุกภาคส่วนในสังคมให้ช่วยกันจัดนันทนาการให้แก่เยาวชนเป็นการพัฒนาร่างกาย จิตใจ อารมณ์ของเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติด และ พัฒนาสังคมไปพร้อมๆ กัน

2) ภาคเอกชน และประชาสังคม : หน่วยงาน และมูลนิธิต่างๆ เกิดขึ้นในการจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อร่วมมือกันต่อต้านความรุนแรงในครอบครัว และให้คำปรึกษา ช่วยเหลือฟื้นฟูเหยื่อผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง ได้แก่ หน่วยจัดการความรู้เรื่องความรุนแรงในครอบครัว คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มูลนิธิปวีณา มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิภูมิปัญญา มูลนิธิร่วมด้วยช่วยกัน มูลนิธิวิถีทรรศน์ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มูลนิธิศูนย์ฮอตไลน์ มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท กองทุนเพื่อการประกันตัวแต่ือสภาพของชีวิตลูกผู้หญิง สายด่วนวัยรุ่น และทางด้านจิตแพทย์ มีการจัดอภิปรายเป็นครั้งคราวในหมู่พ่อแม่ เป็นต้น

3) การร่วมมือกับภาคสากล: องค์การสหประชาชาติกำหนดให้วันที่ 25 พฤศจิกายนของทุกปีเป็นวันรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง ประเทศไทยก็มีส่วนร่วมด้วยเช่นกันในโครงการรณรงค์เพื่อยุติความรุนแรงในสตรีเพศที่ถูกคุกคามทำร้ายร่างกายโดยบุรุษเพศ มีชื่อว่า “1 เสียง หยุดความรุนแรงต่อผู้หญิง” (Say NO to Violence Against Women) โดยความร่วมมือของมูลนิธิเพื่อนหญิง และกองทุนการพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Fund for Women หรือ UNIFEM) (online: 31 ธ.ค. 2558)

กล่าวโดยสรุป โดยองค์รวมของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวทั้งในโลกตะวันตกและ ตะวันออกต่างก็มีการยอมรับในที่สุดว่าไม่ใช่เรื่องส่วนตัวเฉพาะภายในครอบครัวอีกต่อไป เพราะผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวทำให้เกิดปัญหามากมาย ซึ่งมีความเชื่อมโยงสู่สังคมโดยรวมในทุกระดับในมุมมองที่ว่าความรุนแรงโดยเฉพาะในสตรีและเด็กเป็นเรื่องของการละเมิดสิทธิมนุษยชน (Human Right) ที่ทุกหน่วยงาน ทุกสถาบัน ทุกองค์กรในแต่ละประเทศของโลกต้องร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อที่จะขจัดให้หมดไปจากการดำเนินชีวิตอยู่ในหมู่บ้านโลก (Global Village) เดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึง มีแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ และงานวิจัยต่างๆ ทางด้านจิตวิทยา สังคมวิทยา วัฒนธรรม เป็นต้น เกิดขึ้นมากมายทั้งในโลกตะวันตก และตะวันออกในการที่จะหาทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาคือ สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวอันเป็นต้นตอแห่งความเสียหายในอาชญากรรมที่ก่อโดยผู้มีความรุนแรงทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ที่ได้รับความกดดัน และมูลเหตุจูงใจในด้านต่างๆ รวมถึงการดำเนินงานในโครงการต่างๆ โดยทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อช่วยเหลือเยียวยา สอดส่องดูแลผู้ประสบเคราะห์กรรมจากความรุนแรงในครอบครัวทั้งด้านสุขภาพกายและจิต เป้าหมายหลักก็เพื่อการยุติความรุนแรง และใช้ความไม่รุนแรงนั้นในการเป็นบาทฐานของการอยู่ร่วมกัน (Phrapalad Somchai Damnoen, 2014 : 90) นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถเป็นแนวทางส่งเสริมให้เกิดความสงบสุขในประเทศได้อย่างยั่งยืน (Srivithaya, 2015 : 25)

การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ

ความรุนแรงอันจะก่อความเสียหายให้กับครอบครัวคือคนในครอบครัวและสังคมนั้น ในทางพระพุทธศาสนาได้มองไปถึงสาเหตุจากองค์ประกอบภายใน คือตัวกิเลสภายในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งเดิมทีมีความบริสุทธิ์ แต่เพราะอุปกิเลสที่จรมา จึงทำให้มนุษย์เกิดมิจฉาทิฐิคือความคิดในทางผิดๆ และตกเป็นทาสของอารมณ์ร้ายต่างๆ อาทิ อารมณ์ชกนាំให้ใคร่ ให้รัก ให้อยาก ได้ ได้แก่ ราคะ โลภะ อิจฉาริษยา (อยากได้) โทสะ (โกรธ) โมหะ (หลงผิด) ฯลฯ ผู้ที่ตกอยู่ในวังวนของอารมณ์เช่นนี้เมื่อมีองค์ประกอบภายนอกมาเสริมด้วย เช่น เศรษฐกิจฝืดเคือง ความมีทัศนคติที่ผิดของคนในชุมชน หรือ สังคมที่เห็นว่าความรุนแรงสามารถนำมาใช้ต่อรองในการเจรจาหรือใช้แก้ปัญหาได้ หรือเห็นว่าการกดขี่ ช่มเหงเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีอำนาจเหนือกว่า เป็นต้น ก็ย่อมหลงผิดก่อการประทุษร้าย สร้างความเดือดร้อนแก่ครอบครัวและสังคมส่วนรวมไม่หยุดหย่อน

พระพุทธเจ้าผู้เสมือนหนึ่งพระบิดาแห่งพระภิกษุ สงฆ์สาวก ซึ่งก็เปรียบได้กับสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ได้ทรงประทานแนวทางในการที่จะแก้ไขปัญหาคความวิวาทอันจะนำไปสู่ความ รุนแรงไว้โดยทรงชี้ว่ามูลเหตุแห่งการวิวาทหรือวิวาทาธิกรณ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 6 ข้อ 216 : 332-339) มาจากความเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธไว้ ลบลู่ดูหมิ่นอีกฝ่ายอย่างไม่ให้เกียรติ ตีตนเสมอ อิจฉา ริษยาเป็นปกตินิสัย และยังตระหนี่ อวดดี ไม่ยอมลดราวาศอกให้กัน เรื่องของความขัดแย้งต่างๆ ที่พอจะเจรจาตกลงกันได้ก็ไม่ยอมกัน เห็นผิดเป็นชอบ ยึดมั่นถือมั่นในทิฐิของตน ตื้อรั้น ไม่ยอมสละสิ่งที่ตนยึด จึงนำไปสู่ความแตกแยกร้างฉาน จนกลายเป็นชนวนความรุนแรงตามมา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 6 ข้อ 369 : 333-339) ในการระงับความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรงนั้น ทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกันพิจารณาด้วยการมองเห็นโทษที่จะตามมา เจรจากันอย่างสันติ เป็นมิตรที่ดีต่อกัน เข้าใจ ให้กำลังใจ เคารพ ให้เกียรติกัน ยอมรับและให้ความสำคัญในบทบาทของกันและกัน เรื่องที่ผ่านมาขอให้ทำเป็นเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น วิธีนี้ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ติณวัตถารกวิธี” คือวิธีตัดสินโดยวิธียอมความกัน ตามศัพท์แปลว่า “ระเบียบดังกลบไว้ด้วยหญ้า” เป็นการสลายความขัดแย้งด้วยการประนีประนอมกันทั้งสองฝ่าย ไม่ต้องชำระสะสางหาความเดิม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 6 ข้อ 290 : 365-369; พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2551 : 103)

1. ข้อปฏิบัติตามแนวพุทธธรรมในการจัดการความรุนแรงในครอบครัว

ในการจัดการความรุนแรงในครอบครัวสมัยใหม่ ต้องพิจารณาให้ทั่วถึงทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และสังคมในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง คือ มิติแห่งการป้องกันมิให้เกิดความรุนแรง ทั้งในครั้งแรกที่ยังไม่เคย หรือเมื่อเกิดแล้ว มีวิธีป้องกันมิให้เกิดซ้ำอีกในครั้งต่อไป อย่างไร มิติแห่ง การแก้ไขเมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นแล้วจะอย่างไรให้ทุเลาเบาบางลง รวมถึง มิติแห่งการเยียวยาเมื่อมีความรุนแรงเกิดขึ้นแล้ว โดยการนำแนวทางแห่งพุทธธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 269, 315 : 219, 302-303; เล่ม 21 ข้อ 91 : 139; เล่ม 15 ข้อ 296 : 359; เล่ม 10 ข้อ 327-329, 372-905 : 256-257, 301-390; เล่ม 21 ข้อ 32, 256 : 51, 373) มาใช้ ดังต่อไปนี้

1.1 ระดับปัจเจกบุคคล

1) การป้องกันและแก้ไขความรุนแรงระหว่างสามีและภรรยา

หลักการป้องกันและแก้ไขความรุนแรงที่ตื้นนั้น ทั้งสองฝ่ายต้องมีความเพียรพยายามที่จะประคับประคองชีวิตคู่ที่ร่วมสร้างครอบครัวเดียวกันให้คงอยู่ได้ตลอดไป ดังข้อปฏิบัติ ดังนี้

(1) สามีภรรยาควรตักเตือนกันเป็นประจำใน “หลักประกัน 5 ประการ” ที่จะไม่สร้างรอยร้าวให้เกิดขึ้นต่อกัน เพื่อสร้างความไว้วางใจให้แก่กันและกัน ได้แก่

หลักประกันประการที่ 1 : ต่างฝ่ายต่างต้องไม่สร้างความโหดร้าย รุนแรงขึ้นในจิตใจของกันและกันโดยการตั้งจิตไว้ในความเมตตากรุณา มีความรักใคร่ปรารถนาดี และสงสารเห็นใจอีกฝ่ายเสมอในฐานะที่ได้ตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกันเสมือนลงเรือลำเดียวกันแล้ว เพื่อป้องกันปัญหาการใช้กำลังข่มเหงทำร้ายร่างกายกัน ทางที่ปลอดภัยที่สุดคือการไม่เก็บอาวุธร้ายแรงไว้ในบ้าน

หลักประกันประการที่ 2 : นอกจากการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่เปียดเบียนใครแล้ว ต่างฝ่ายต่างต้องไม่สร้างความระแวงสงสัยให้แก่กันและกัน เพื่อเป็นหลักประกันด้านทรัพย์สิน ด้านเศรษฐกิจ และความเชื่อใจกันภายในครอบครัว

หลักประกันประการที่ 3 : ต่างฝ่ายต่างต้องไม่ใจเร็วด่วนได้ ตั้งตนไว้ในความพอดีในเรื่องกามคุณ มีความสันโดษ ยินดีพอใจเฉพาะในคู่ครองของตน จึงจะเป็นหลักประกันในเรื่องความรักในคู่ครองได้

หลักประกันประการที่ 4 : ต่างฝ่ายต่างต้องไม่พูดปดมตเท็จต่อกัน เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันด้วยหลักแห่งความสัตย์ เป็นหลักประกันแห่งความเชื่อตรงต่อกัน

หลักประกันประการที่ 5 : ต่างฝ่ายต่างต้องไม่สร้างเหตุแห่งความลุ่มหลงมัวเมา ขาดสติ โดยใช้สิ่งเสพติดมีนเมาเป็นเครื่องย้อมใจให้เกิดความอึกเขมม ต้องใช้หลักการประคับประคองตนด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นหลักประกันแห่งความไม่ประมาท

(2) เมื่อใช้ชีวิตร่วมกันแล้ว ภรรยาต้องเอาใจใส่ดูแลงานบ้านสงเคราะห์ญาติทั้งฝ่ายสามีและฝ่ายตนโดยเฉพาะการไม่ทอดทิ้งผู้สูงอายุ ไม่นอกใจสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ และขยัน ใฝ่ใจในกิจการงานทั้งปวง สามีเมื่อได้รับการปรนนิบัติจากภรรยาเช่นนี้ก็ไม่เอาเปรียบ ต้องตอบแทนน้ำใจโดยการยกย่อง ไม่ดูหมิ่น ไม่นอกใจ มอบความเป็นใหญ่ให้ ให้เครื่องประดับเครื่องแต่งตัว และหากภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยสามีอีกแรงหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายก็ต้องถ้อยทีถ้อยอาศัย ผลัดกันดูแลงานบ้าน

(3) เมื่อมีเรื่องขัดแย้งไม่ลงรอยกัน ทั้งสามี และภรณาก็ต้องรู้จักข่มใจ อุดทน และยินดีเสียสละความสุขส่วนตนบ้างเพื่อให้อีกฝ่ายสบายใจ การสื่อสารกันแบบสันติวิธีนั้น แต่ละฝ่ายต้องใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่าย ใช้เหตุผลแทนอารมณ์โดยการตั้งกัลยาณจิตต่อกันว่าจะใช้ความเมตตา ยุติธรรม ไม่ลำเอียงเข้าข้างตนเอง ช่วยกันให้มีความสงบเย็นจากภายในโดยพิจารณาให้เห็นโทษของโทษะ และเห็นประโยชน์ของความเป็นมิตรที่ดีต่อกันว่าเป็นรากฐานสำคัญของการประนีประนอมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

2) การเยียวยาความรุนแรงระหว่างสามีและภรรยา

ในกรณีที่เกิดการกระทบกระทั่งจนกลายเป็นความรุนแรงขึ้นแล้ว และยังมีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันด้วยภาระหน้าที่ในครอบครัว ต่างฝ่ายก็ต้องพยายามปรับอารมณ์ให้เย็นลงและพูดปรับความเข้าใจกันอย่างมีเหตุผล นึกถึงความดีและสิ่งดีๆ ที่เคยทำด้วยกัน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาความรุนแรงที่เกิดว่ามีอะไรบ้างที่เป็นปัจจัยกระตุ้น เมื่อต่างฝ่ายต่างทราบก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป ไม่ควรโทษกันและกัน การเยียวยาที่ดีที่สุดของทั้งสองฝ่ายก็คือการเยียวยาจิตใจตนเองให้สามารถขจัดโทษะได้ การเจริญสติตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตร จะช่วยได้มากที่สุด หากไม่ทราบวิธีก็ควรแสวงหากัลยาณมิตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 99, 77 : 93, 53) เพื่อชี้แนะกรณีปัญหาบานปลายใหญ่โต ไม่สามารถประนีประนอมกันได้ ทางแก้และเยียวยาก็มีหนทางเดียวคือทั้งคู่ต้องปล่อยวาง และตกลงใจที่จะแยกย้ายกันอยู่อาจจะเป็นการชั่วคราว หรือหย่าร้างกันอย่างถาวร เพื่อต่างฝ่ายต่างจะได้ถอยออกมาสู่ความเงียบสงบ และสามารถจัดการเยียวยาตนเองทั้งสภาพกายและจิตได้ เพราะไม่มีใคร หรือวิธีใดที่จะเยียวยารักษาตนได้ดีเท่าๆกับตนเอง โดยยึดหลักของความไม่ยึดมั่นถือมั่น มองสิ่งต่างๆ บนความเปลี่ยนแปลงภายใต้กฎไตรลักษณ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 358 : 396-399) กรณีที่มีลูกด้วยกันก็ต้องตกลงกันด้วยดีที่จะยังคงเป็นมิตรที่ดีต่อกันและช่วยกันแบ่งเบารายจ่าย

สำหรับลูก และจัดเวลาให้อีกฝ่ายได้พบปะลูกได้ตามสมควร และต่างฝ่ายต้องไม่ว่ายนินทา กันให้ลูกฟัง ต้องตระหนักเสมอว่าผลเสียจะตกอยู่ที่สุขภาพจิตของลูก

3) การป้องกัน แก่ใจ และเยียวยาความรุนแรงระหว่างพ่อแม่ และลูก

พ่อแม่ต้องตระหนักเสมอว่าตนอยู่ในฐานะเสมือนพรหมของลูกที่ต้องประกอบด้วย ความเมตตากรุณาต่อลูก ยินดีเสมอเมื่อลูกมีความสุขและมีความสำเร็จในชีวิตทุกๆ ด้าน ขณะเดียวกันก็ต้องรู้จักวางใจเป็นกลาง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 327-329 : 256-257) ไม่ใช่สิทธิในความเป็นพ่อแม่เข้าไปก้าวก่ายความเป็นส่วนตัวของลูกมากเกินไป โดยเฉพาะเด็ก วัยรุ่นจะต้องการความเป็นส่วนตัวมากเป็นพิเศษ พ่อแม่สามารถคอยสอดส่อง ดูแลลูกอยู่ใน ระยะห่างที่พอเหมาะมิให้ลูกเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับบอบายมุขต่างๆ ได้โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทาง โรงเรียนจัดให้พ่อแม่ได้มีส่วนร่วมคือนักเรียน และหมั่นเข้าร่วมการประชุมผู้ปกครองกับ โรงเรียนเพื่อจะได้ทราบความเป็นไปในเรื่องการเรียนและความประพฤติของลูก พ่อแม่ให้คำแนะนำลูกได้ ในลักษณะที่ไม่เป็นการบังคับ คาดหวังหรือขู่ขู่ขู่จนลูกเกิดความเครียดและ กัดดันอันอาจส่งผลให้มีพฤติกรรมไปในทางก้าวร้าวรุนแรงได้ พ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างในความ ประพฤติอันดีงาม ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ยิ้มแย้มให้กันเสมอ ไม่เคร่งเครียดเกินไปจน บรรยากาศในบ้านไม่อบอุ่นสำหรับลูก ต้องใจเย็น ร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ในครอบครัวด้วยวิธี สุขุม รอบคอบ มีเหตุผล และสงบสันติ ไม่ไว้วางใจ ไม่ใช้คำพรูสาทว่าต่อว่ากัน หากลูกมี ปัญหาพลาดพลั้งในเรื่องต่างๆ พ่อแม่ต้องปลอบโยนให้กำลังใจและคำแนะนำที่ดี ไม่ซ้ำเติม ขณะที่ลูกก็ต้องเคารพ เชื่อฟัง และกตัญญูต่อพ่อแม่ คบหากับเพื่อนดีไม่เป็นอันธพาล ไม่ข้อง เกี่ยวกับยาเสพติด หากทั้งพ่อแม่และลูกปฏิบัติตามนี้ได้ ความรุนแรงย่อมไม่อาจเกิดได้ หรือ หากมีความซุนซ่องหมองใจกันระหว่างพ่อแม่และลูก แต่ละฝ่ายต้องเปิดใจพูดคุยรับฟังกันและ กันโดยไม่ใช้อารมณ์ ควรมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น พ่อแม่ร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนกับลูก การ ไปทำบุญตักบาตร ฟังธรรม เวียนเทียนที่วัดในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น ที่สำคัญต้อง หมั่นแสดงความรัก ความอาทรต่อกันทั้งคำพูดและท่าทีที่มีการสวมกอดให้ความอบอุ่นแก่กัน เป็นประจำโดยไม่รังเกียจว่าเป็นวัฒนธรรมของชาวตะวันตก เพราะเรื่องของความรักความ สามัคคีปรองดองกันในครอบครัวนั้นเป็นเรื่องของทุกวัฒนธรรมในโลก ก็จะช่วยเยียวยาความ บาดหมางที่เคยมีต่อกันได้มาก

1.2 ระดับกลุ่มบุคคลและสังคม

1) **หลักการสงเคราะห์กัน** : การนำเอาหลัก “สังคหวัตถุ 4” ตามแนวพุทธธรรมมาใช้ ช่วยเหลือกันเพื่อยึดเหนี่ยวใจกันไว้โดย

(1) การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่น้ำใจไมตรีตลอดจนทรัพย์สินและสิ่งของแก่ครอบครัวที่กำลังเดือดร้อน

(2) พุดจาอ่อนหวาน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

(3) การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อกัน และ

(4) การทำตนให้เข้ากันได้ และมีความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว ร่วม สุข ร่วมทุกข์กัน เป็นต้น หลักธรรมนี้ทำให้ครอบครัว ชุมชน และสังคม อยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีมิตรไมตรีต่อกัน เข้าอกเข้าใจกัน

2) การสร้างความสัมพันธ์และระเบียบในการอยู่ร่วมกัน : การนำหลัก “อภิธานิยธรรม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 23 ข้อ 21 : 31-32; พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2551 : 997-998) มาใช้ หมายถึงธรรมในหมวดที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่กษัตริย์วัชชีผู้รับผิดชอบต่อบ้านเมืองที่เป็นเหตุให้เกิดความเจริญโดยส่วนตัว ไม่มีความเสื่อมเลย มี 7 ประการ ได้แก่

(1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

(2) พร้อมเพรียงกันในการประชุม การเลิกประชุมและการทำกิจที่พึงทำ

(3) ไม่ถืออำเภอใจบัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ทั้งไม่ล้มล้างสิ่งที่ได้บัญญัติไว้ และถือปฏิบัติมันตามวัชชีธรรม

(4) ต้องให้ความเคารพนับถือท่านผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เห็นถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง

(5) ต้องไม่ฉุดคร่าหรือข่มเหงรังแกบรรดากุลสตรี และกุลกุมารีทั้งหลาย

(6) เคารพสักการะ บูชาเจดีย์ของวัชชีทั้งภายในและภายนอก ไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้และกระทำเหล่านั้นให้เสื่อมไป

(7) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์หรือบรรพชิตที่เป็นหลักใจของประชาชน ตั้งใจให้ท่านที่ยังมิได้มาพึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่โดยผาสุก

การนำหลักอภิธานิยธรรมมาประยุกต์ใช้ในครอบครัวและชุมชน จะสามารถแก้ไขและเยียวยาความขัดแย้งในครอบครัวและชุมชนที่พอกพูนสะสมจนอาจประทุสู่ความรุนแรงได้ หรือแม้ว่าปัญหาฯ ยังไม่มีแนวโน้มว่าจะเกิด แต่หลักธรรมนี้ก็สามารป้องกันมิให้เกิดได้ ดังนี้

จากหลักธรรมประการที่ 1 และ 2 : หากทั้งผู้นำและสมาชิกในแต่ละครอบครัวและชุมชนหมั่นร่วมการเสวนา ประชุม ปรึกษาหารือกันในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ร่วมกันหรือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ เป็นประจำ โดยมีการเปิดโอกาสให้คนในครอบครัวและชุมชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมชี้แจงเหตุผล แบ่งปันประสบการณ์ที่มีประโยชน์ต่อแต่ละคนในครอบครัวและ

ต่อแต่ละครอบครัวในชุมชน รวมถึงการทำกิจกรรมที่มีประโยชน์อื่นๆ ร่วมกันเป็นประจำ เช่น การจัดสัมมนากระชับความสัมพันธ์อบอุ่นในครอบครัวและชุมชน การประกอบศาสนกิจ และการมีกิจกรรมสันทนาการร่วมกัน เช่น การเล่นหรือแข่งกีฬา ฝึกฝนการรู้แพ้ชนะ รู้ภัย การวาดภาพหรือการทำงานศิลปะหัตถกรรม เพื่อคลายเครียดและฝึกอารมณ์สุนทรีย์ หรือการร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในบ้าน ในชุมชนและสังคม เป็นต้น ก็ย่อมทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีโดยรวม

จากหลักธรรมประการที่ 3 : หากคนในครอบครัว ชุมชน และสังคมไม่ถือเอาใจในการสร้างกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขใหม่ที่เป็นไปในทางขัดแย้ง แดกความสามัคคี เพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ และไม่ล้มล้างแต่ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งที่เคยเป็นวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของสังคมร่วมกัน ทุกฝ่ายก็ย่อมมีระเบียบแบบแผนแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ปลอดภัยจากความรุนแรง

จากหลักธรรมประการที่ 4 : หากคนในครอบครัว ชุมชน และสังคมให้ความเคารพนับถือท่านผู้ใหญ่ เห็นถ้อยคำและความประพฤติอันดีงามของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟังและปฏิบัติตาม เช่น สมาชิกครอบครัวเคารพ เชื่อฟังหัวหน้าครอบครัวและญาติผู้ใหญ่ คนในชุมชนและสังคมให้ความเคารพผู้นำชุมชน และผู้ใหญ่ที่มีความรอบรู้ในความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิตอย่างสันโดษคือการมีความยินดีพอใจ และมีความสุขกับเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยความเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไม่โลภหรือริษยาใคร (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 215 : 73; พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2551 : 929) ไม่หลงใหลในกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมในโลกสมัยใหม่ แต่ให้ความคิดริเริ่ม สนับสนุนส่งเสริมการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่มีประโยชน์แก่ทุกคนในครอบครัวและสังคม สังคมทุกหน่วยก็ย่อมจะมีหลักในการหาทางออกต่อปัญหาต่างๆ รวมถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

จากหลักธรรมประการที่ 5 : หากผู้นำของทุกส่วนในสังคมครอบครัวและชุมชนดูแลในการรณรงค์ต่อต้านการข่มเหงรังแกสตรีและเด็ก ก็จะช่วยป้องกันความรุนแรงมิให้เกิดได้

จากหลักธรรมประการที่ 6 : โดยนัยยะก็คือการอนุรักษ์ประเพณีที่สืบทอดกันมาในการแสดงความกตัญญูตเวทีระลึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษ หากใครแตกเหล่าออกไปก็สามารถสร้างความแตกแยกให้เกิดได้ แม้โลกปัจจุบันจะมีความทันสมัยขึ้นมากมาย ครอบครัว ชุมชนและสังคมโดยรวมก็ยังคงต้องสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามนี้ไว้ ทั้งให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุ ไม่ลบหลู่ดูถูกว่าเป็นผู้ด้อยคุณค่า การย่อหย่อนในวัฒนธรรมนี้ทำให้สังคมไทยปัจจุบันมีปัญห ความรุนแรงทางจิตใจมากมายในหมู่ผู้สูงอายุ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

จากหลักธรรมประการที่ 7 : การให้ความอารักขาคุ้มครองอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์หรือบรรพชิตที่เป็นหลักใจของประชาชน จะทำให้ประชาชนในทุกหน่วยของสังคมได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ต่อบรรพชิตหรือพระอรหันต์หรือบรรพชิตเหล่านั้นในฐานะกัลยาณมิตรผู้ชี้แนะหลักธรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตร่วมกับคนในครอบครัวและสังคมอย่างสงบสันติ ปลอดภัยจากความขัดแย้งรุนแรง

ตามที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าทั้งหลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอภิธานิยธรรม 7 ของพระพุทธเจ้าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันให้เกิดประโยชน์ในทางสันติสุขได้เป็นอย่างดี สามารถเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข และเป็นเกราะป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

บทสรุป

แนวทางการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการในการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการตามเป้าหมายของบทความนี้นั้น บุคคล หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ โรงพยาบาล หน่วยงานสาธารณสุข และสังคมสงเคราะห์ในความดูแลของทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน และที่สำคัญมากคือผู้ผลิตสื่อด้านความบันเทิงต่างๆ ควรนำข้อปฏิบัติเชิงพุทธ สำหรับปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคลและสังคมที่ได้กล่าวไปแล้ว ไปแผ่ขยายในภาคปฏิบัติในรูปแบบของการบูรณาการเข้ากับแนวคิด แนวทาง และการดำเนินการจัดการความรุนแรงในครอบครัวที่มีอยู่แล้ว แต่ยังไม่พอเพียง ทั้งในระดับของการป้องกัน การแก้ไข และการเยียวยาให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังบทสรุปโดยย่อ ได้แก่ 1) ร่วมกันสร้างค่านิยมพร้อมการลงมือปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตอย่าง “สันโดษ” เพื่ออยู่ร่วมกันในยุคโลกาภิวัตน์อย่างสงบสุข 2) ร่วมกันสร้างคุณค่าที่เท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ทั้งเพศชาย และเพศหญิง แต่ต้องไม่ปฏิเสธ หรือบิดเบือนหน้าที่และความรับผิดชอบตามบทบาทในครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมถึงต้องยอมรับความอ่อนแอกว่าในทางกายภาพของเพศหญิง ที่เพศชายต้องไม่ใช่พละกำลังไปในทางข่มขู่ หรือข่มเหง รังแก 3) ร่วมกันสร้างสัมพันธภาพแห่งความรัก ความเมตตากรุณา ความปรารถนาดีที่สมมูลจากครอบครัวสู่สังคมโดยรวม นำสังคมไทยในแบบ “เอื้ออาทร เกื้อกูล มีน้ำใจและมิตรไมตรีต่อกัน” ส่งเสริมการทำความดีด้วยการทำประโยชน์แก่คนในครอบครัวและผู้อื่นในสังคมร่วมกัน นิยมคนดีกว่าคนเก่งที่ไร้คุณธรรม 4) ร่วมกันใช้ความทันสมัยของสื่อทางการสื่อสารไปในทางสร้างสรรค์สัมพันธอันอบอุ่นดีงามในครอบครัวและสังคมโดยรวม เช่น

การแผ่ขยายแนวคิดในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและสังคมด้วยหลักพุทธธรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การสื่อให้เห็นอุปนิสัยทางธรรมชาติที่ต่างกันระหว่าง เพศชายและเพศหญิงเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจและเห็นใจกัน การมองสิ่งต่างๆ บนความเปลี่ยนแปลงภายใต้กฎของไตรลักษณ์ ที่สำคัญคือต้องไม่ใช่สื่อทันสมัยไปในทางก่อความกดดันอันจะนำสู่ความรุนแรง และความแตกสามัคคีระหว่างคนในครอบครัวและสังคม 5) ร่วมกันสร้างนิสัยการให้ความสำคัญกับการสื่อสารโดยตรงกับคนในครอบครัว ด้วยความรัก ความเข้าใจ และความมีเหตุผล รวมถึงการฝึกทักษะการฟังให้ลึกถึงสำนึกของคนในครอบครัว คือฟังอย่างเปิดใจ ไม่มีอคติใดๆ แอบแฝง เมื่อมีปัญหาขัดแย้ง ก็ร่วมกันแก้ไขอย่างใจสงบ สืบหาสาเหตุเพื่อแก้ไขได้ตรงจุด 6) ร่วมกันกำจัดบรรทัดฐานที่ให้สิทธิอันถูกต้องตามกฎหมายหรือชื่นชมความรุนแรงในครอบครัว พัฒนาพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัวไปในทางป้องกัน แก้ไข และ เยียวยาทั้งผู้ถูกระทำรุนแรงและผู้กระทำรุนแรงให้เข้มแข็งเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น 7) ร่วมกันสร้างมาตรฐานในการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการสังคมสงเคราะห์ในระดับของการช่วยแก้ไข และเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวให้มีจิตอาสา เสียสละ อดทน เพื่อช่วยนำทั้งผู้ถูกระทำรุนแรง และผู้กระทำรุนแรงกลับสู่ครอบครัวและสังคม 8) ร่วมกันสร้างนิสัยในการเจริญสติภาวนา และการแผ่เมตตา เพื่อก่อให้เกิดปัญญาและจิตใจที่อ่อนโยนในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและสังคมโดยไม่ใช่กำลังเบียดเบียนกัน รู้เท่าทัน และสามารถจัดการกับอารมณ์ต่างๆ ที่จะทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวและสังคมได้อย่างมี “สติสัมปชัญญะ” 9) ผู้นำครอบครัว ชุมชน และสังคมต้องพร้อมใจกันเป็นแบบอย่างที่ดี (Role model) ของคนในครอบครัวและสังคม

การบูรณาการเชิงพุทธ ดังกล่าวโดยสรุปข้างต้น จัดเป็นการหล่อหลอมพื้นฐานทางจิตใจของคนในครอบครัวและสังคมโดยรวมให้รังเกียจความรุนแรงในทุกรูปแบบ ส่งผลสู่พฤติกรรมหรือการกระทำที่หนีห่างจากวงจรของความรุนแรงในครอบครัว และสังคมอันเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมแก้ไขวิกฤติสังคมโลกในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ. (2546). **ความรุนแรงในชีวิตคู่**. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลและมูลนิธิผู้หญิง.
- จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ. (2547). **จิตวิทยาทั่วไป**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมใจ รักษาศรี. **สถาบันครอบครัวไทย: ความรุนแรงในครอบครัว**. (2557). <http://www.msociety.go.th>> ewt_newa. (31 ธ.ค. 2558).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- พรรณพิมล หล่อตระกูล. (2547). **เส้นทางครอบครัวไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : ครอบครัวสมรส น้อยลง หย่าร้างเพิ่มขึ้น**. www.love4home.com. (31 ธ.ค. 2558).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (23 ต.ค. 2558). **สถิติจำนวนคดีความรุนแรงในครอบครัว,ผู้กระทำ, ผู้ถูกกระทำ จำแนกตามประเภทความรุนแรง แบบรายปี 2558**. [ออนไลน์]. <http://www.violence.in.th/violence/report/violence/report004-05.aspx?lid=24&accordion=1>.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). **ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา**. ขอนแก่น: ศิริกัมข้อพีเช็ท.
- ศุภลักษณ์ เก่งปัญญา. **เส้นทางครอบครัวไทยในยุคโลกาภิวัตน์**. <http://www.love4home.com/index.php?lay=show&ac=article&id=118497&Ntype=4>. (23 ก.ย. 2558).
- สุนนทิพย์ ใจเหล็ก. (2546). **ความรุนแรงในครอบครัวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน**. <http://www.geocities.com/sumontip2003/article1.htm>. (5 ธ.ค. 2550).
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (23 ก.ย. 2558). **รู้จัก สสส**. <http://www.thaihealth.or.th/about/get-to-know>.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ธ.ค.2554). รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงของประเทศไทย และตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ประจำปี 2553. หน้า ช (บทสรุปสำหรับผู้บริหาร). <http://www.violence.in.th/publicweb/>. (11 พ.ย. 2558).

Ben Thaiaporns. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่องการพัฒนาตนเอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาตรฐานวิทยาและการวัด. <http://www.oknation.net/blog/philharmonics>. (12 พ.ค. 2551).

Browne K. & Herbert M. (1997). **Preventing Family Violence**. England: John Wiley & Sons.

Gottman M. John and Carrere S. (1994). “Why Can’t Men and Women Get Along?: Developmental Roots and Marital Inequities”. In **Communication and Relational Maintenance**, ed. by Daniel J. Canary and Laura Stafford. California: Academic Press.

Phrapalad Somchai Damnoen. (2014). Bring Peace Into the Room : How the Personal Qualities of the Mediator Impact the Process of Conflict Resolution. **Journal of MCU Peace Studies**. 2(1), 82-91.

Srivithaya, S. (2015). The Rule of Law and The Reconciliation by Buddhist Ways in Thai Society. **Journal of MCU Peace Studies**. 3(2), 20-29.

Wikipedia. **Triangular Theory of Love**. http://en.wikipedia.org/wiki/Triangular_theory_of_love. (October 11, 2015).